

Asia: VN/28631/2021

Lausuntopyyntö työryhmän loppumietinnöstä yrityksen saneeruksesta annetun lain kehittämiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Pohjois-Savon käräjäoikeuden lausunto Yrityssaneerauslain kehittäminen -työryhmän loppumietinnöstä

Pyydettyinä lausuntona Pohjois-Savon käräjäoikeus lausuu seuraavaa:

Hallituksen esityksen muotoon kirjoitetun ehdotuksen tavoitteet saneerausmenettelyn vaiheita karsimalla saavutettavasta menettelyn suoraviivaistamisesta, käytännössä ilmenneiden epäkohtien korjaamisesta ja nopeutetun menettelyn käytön lisäämisestä väärinkäytösten estämiseen ovat kannatettavia. Ehdotuksessa esitetyt muutokset yrityksen saneeruksesta annettuun lakiin, konkurssilakiin ja oikeudenkäymiskaareen ovat pääosin hyvin perusteltuja. Esitetyt muutokset vaikuttavat käräjäoikeuden arvion mukaan myönteisesti sen toimintaan.

Yrityssaneerausasiat Pohjois-Savon käräjäoikeudessa

Pohjois-Savon käräjäoikeudessa yrityssaneerausasioita käsittelee neljä insolvenssiin sihteerinä ja ratkaisee neljä tuomaria. Kuten valtakunnassa muuallakin, myös Pohjois-Savossa saapuneiden saneerausasioiden trendi on ollut laskeva. Vuonna 2021 käräjäoikeuteen tuli vireille 35 yrityssaneerausta koskevaa asiaa, ja ratkaistuja asioita oli 38 kappaletta. Vastaavat luvut vuodelta 2020 ovat 53 saapunutta ja 56 ratkaistua sekä vuonna 2019 53 saapunutta ja 43 ratkaistua HS-asiaa.

Parempien hakemusten tuloksena sujuvampi menettely

Mietinnössä todetaan saneeraushakemusten laatu oleellisena käsittelyn keston vaikuttavana seikkana. Epäilemättä myös Pohjois-Savon käräjäoikeuteen on toimitettu saneeraushakemuksia, joiden tosiasiallinen tarkoitus on viivyttää konkurssimenettelyä. Käräjäoikeudessa tunnistetaan työryhmän havainto siitä, että saneeraushakemus on tavallisimmin puutteellinen silloin, kun velallisen saneeraushakemus tulee vireille sen jälkeen, kun velkoja on jättänyt velallista koskevan konkurssihakemuksen käräjäoikeuteen. Monesti nopeasti laaditulta vaikuttavassa hakemuksessa

pyydetään väliaikaismääräyksiä ja hakija ilmoittaa, että välitilinpäättös ja tilintarkastajan selvitys valmistuvat kolmen viikon päästä. Tavanomaisesti tällaisissa tapauksissa käräjäoikeus antaa hakemuksen sillensä jättämisen uhalla hakijalle noin kaksi viikkoa aikaa täydentää hakemustaan ja ilmoittaa, ettei sillä ole edellytyksiä harkita väliaikaisten kieltojen tarvetta ennen kuin käräjäoikeudelle on toimitettu yrityksen saneerauksesta annetussa asetuksessa säädetyt hakemuksen liitteet. Tyypillisesti myös alustava saneeraussuunnitelma on ylimalkainen ja kassavirtalaskelma toimenpiteiden vaikutuksesta puuttuu kokonaan. Hakemuksessa vakuutetaan saneerausmenettelyn kustannukset ja uudet velat katettavan tulorahoituksella, mutta viimeisin tilinpäättös osoittaa yrityksen likvidit varat hyvin vähäisiksi. Muuta selvitystä menojen maksamiseksi kertyvistä tuloista hakemuksissa esitetään harvoin. Jos hakemuksessa on niukasti tietoa onnistuneen saneerauksen edellytysten täyttymisestä, ei tilintarkastajan selvitykseltäkään ole odotettavissa sen selkeämpiä kannanottoja. Joko velkoja on jo jättänyt konkurssihakemuksen saneeraushakemuksen vireille tullessa tai sitten ei, mutta joka tapauksessa saneerausmenettelyn huono startti heikentää mahdollisuuksia hyvään lopputulokseen.

Käräjäoikeudessa on jätetty heti tutkimatta tai hylätty selvästi perusteettomana vain käytännössä täysin identtinen, lyhyellä aikavälillä vireille tullut hakemus. Sellaisia tilanteita, joissa hakemus jätettäisiin sillensä sen vuoksi, ettei hakija noudata käräjäoikeuden täydennyskehotusta, on ollut hyvin harvoin.

Mietinnössä todetaan osuvasti, että hakija voi itse parhaiten vaikuttaa saneerausmenettelyn joutuisuuteen laatimalla lain ja asetuksen säännökset täyttävän hakemuksen ja neuvottelemalla velkojien kanssa vaihtoehtoista ennen saneerausmenettelyyn hakeutumista.

Tavallista on, että velallinen vastaa konkurssihakemukseen hakemalla yrityssaneerausta. Tällaisessa tilanteessa käräjäoikeuden tulee selvittää velkojan saatavan riidattomuus huolimatta vireillä olevasta saneerausmenettelystä ja näin saattaa konkurssihakemus ratkaisukypsäksi siltä varalta, että saneerausmenettelyä ei aloitettaisi. Ehdotettu lakimuutos selventää tätä tilannetta.

Konkurssiasiamiehen toimiston tutkimukseen vuodelta 2021 viitaten työryhmä toteaa, että pienellä määrällä niin sanottuja yrityssaneerauskonsultteja on suhteellisen suuri rooli konkurssiin päätyneiden yritysten saneeraushakemuksista. Konsulttien osuutta pidettiin merkittävä, mutta ei niin huolestuttavana kuin ennakkokäsitysten perusteella oli pelätty. Mietinnössä on tiedostettu tilanteita, joissa hakemuksen laatimispalveluita markkinoidaan aktiivisesti konkurssiin haetuille ja tervehdyttämiskelvottomille yrityksille.

On ehdottomasti sekä velallisen että velkojien ja myös hakemusta käsittelevän käräjäoikeuden etu, että hakemuksen laatimisessa käytetään asiantuntevaa avustajaa. Mietinnössä todetaan, että (velkojan) konkurssihakemuksen ja (velallisen) saneeraushakemuksen järjestys voi joissain tilanteissa olla jokseenkin sattumanvarainen. Tähän nähden on erikoista, että työryhmä ehdottaa käytännössä avustajan kelpoisuusvaatimuksien tiukennusta vain tilanteessa, jossa konkurssihakemus ehtii vireille ennen saneeraushakemusta. Perustellumpaa olisi edellyttää aina yrityssaneerauksen hakemisessa oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 – 2 momentin pätevyysvaatimukset täyttävää avustajaa. Yrityssaneerauksella on vaikutusta mahdollisesti hyvinkin laajaan velkojatahoon ja taloudelliset intressit ovat suuria. Hakemuksen laatijalta on syytä edellyttää hyvää ammattitaitoa myös oletettavasti riidattomassa saneerausasiassa. Avustajan vaihtaminen kesken menettelyn olisi onneton tilanne kaikille asiaan osallisille, eikä vähiten käräjäoikeudelle. Nykyisin velallisella voi olla eri avustaja konkurssiasianssa ja saneerausasiassa, mistä tilanteesta on kyllä syytä päästä eroon.

Mietinnössä esitellään lyhyesti elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten Early Warning-toimintoa, jonka tavoitteena tarjota kriisissä oleville mikro- ja pk-yrityksille riippumatonta, luottamuksellista ja maksutonta apua ja tukea. Järjestelmän on ilmeisesti tarkoitus täydentää maksuvaikeuksissa oleville pienyrityksille suunnattua Yrittäjän talousapu puhelinneuvontapalvelua. Käräjäoikeus katsoo työryhmän tavoin, että Early Warning -toiminnalle on varmistettava riittävät toimintaedellytykset ja resurssit ja palvelu pitää laajentaa valtakunnalliseksi. Saneerausasioihin ei liene ole mahdollista luoda samanlaista viranomaisavusteista hakumenettelyä kuin yksityishenkilön velkajärjestelyssä on toteutettu. Talous- ja velkaneuvojat tekevät enenevässä määrin myös maksuohjelmia, mikä on velalliselle kustannustehokasta. Hallituksen esityksessä 238/2021 vp ehdotetaan, että elinkeinotoiminnan pienimuotoisuuteen liittyvää velkajärjestelyn soveltamiskriteeriä laajennetaan siten, että se kattaisi omaan tekemiseen perustuvan elinkeinotoiminnan lisäksi myös enintään kaksi ulkopuolista työntekijää työllistävän toiminnan. Tämä ehdotus toteutuessaan lisää aikaisemmin saneerausmenettelyyn hakeutuneiden pienimpien toiminimiyrittäjien mahdollisuuksia päästä velkajärjestelyyn ja nauttimaan talous- ja velkaneuvonnan tarjoamasta palvelusta.

Kun Early Warning-palvelu on saatu tuottamaan asianmukaisia, luotettavia lausuntoja elinkeinonharjoittajan velkajärjestelyä varten, on maksuttomien, tilintarkastajan selvityksen korvaavien lausuntojen antaminen laajennettavissa koskemaan myös mikro- ja pk-yrityksiä, joilla ei ole tilintarkastusvelvollisuutta.

Ehdotusta avustajan yrityssaneerauslain 93 §:n mukaisesta korvausvelvollisuudesta tilanteessa, jossa avustaja on tahallaan tai huolimattomuuttaan laatinut ilmeisen perusteettoman saneeraushakemuksen, käräjäoikeus pitää helposti toteutettavana keinona puuttua ”saneeraushakemuspalvelun” tarjoamiseen konkurssikypsille, syvästi maksukyvyttömille yrityksille. Velkoja olisi todennäköisempi kantajataho kuin lopullisesti maksukyvyttömyyteen ajautunut velallinen. Yleisesti avustajien oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 6 §:n korvausvastuu aktualisoituu (onneksi) verrattain harvoin, joten tätä laajemmalla vahingonkorvausvastuulla lienee lähinnä vain pelotevaikutus.

Työryhmän ehdotus jälkivalvontamaksua vastaavan vähennyksen tekemisestä saatavansa myöhässä ilmoittaneelle velkojalle on näppärä tapa muistuttaa velkojan osuudesta menettelyn joutuiseen etenemiseen. Ehdotuksessa selvittäjän ensiarvio korvaksi nykyisen taloudellisen perusselvityksen. Selvityksen tietosisältö painottuu yrityksen olosuhteissa hakemuksentekovaiheen jälkeen mahdollisesti tapahtuneisiin muutoksiin. Huolellisesti tehdystä hakemuksesta ja selvittäjän varhaisesta arviosta velkojien tulisi saada saneerausmenettelyssä olevasta yrityksestä sen elinkelpoisuuden arviointiin tarvitsemansa tiedot. Säännös korostaa selvittäjän velvollisuutta tehdä saneerausmenettelyyn päässeessä yrityksessä oikeaan tietoon pohjautuvaa, oikea-aikaista arviointia saneerauksen jatkamisen edellytyksistä sekä raportoida havainnoistaan velkojille. Velkojien tiedontarpeen tyydyttämisen näkökulmasta on perusteltua säilyttää selvittäjän ensiarvio myös mikroyrityksissä.

Uudistukset menettelyn kulkuun tuomioistuimessa

Yrityssaneeraus on monivaiheinen menettely tuomioistuimessa lukuisine määräaikoineen. Pohjois-Savon käräjäoikeus kannattaa työryhmän esittämiä toimenpiteitä, joilla saavutetaan sujuvampi prosessi tuomioistuimessa sekä parempi menettelyn hallittavuus ja pienentynyt riski käsittelyaikojen venymiseen ainakaan käräjäoikeudesta johtuvasta syystä. Käräjäoikeus ei näe estettä sille, että aloituspäätöksessä määrätään väitteiden ja lausumien toimittamisesta selvittäjälle tietyn ajan kuluttua ohjelmaehdotuksen valmistumisesta. Äänestyslausumien toimittaminen suoraan

selvittäjälle on tervetullut uudistus, sillä nykyisin käräjäoikeuden rooli tässä kohtaa muistuttaa liikaa postitoimistoa.

Erilaisten perusteettomien kanteiden ja hakemusten toimittaminen tuomioistuimille käsiteltäväksi tuntuu lisääntyneen aikaisemmasta. Saneeraushakemusten kohdalla ilmiö ei Pohjois-Savon nykyisten saneeraustuomareiden kokemuksen mukaan ole ollut häiritsevää, koska saman hakijan hakemus on tullut uudelleen vireille lähinnä aikaisemman hakemuksen peruuttamisen johdosta. Kanteen tai hakemuksen selvästi perusteettomana hylkäämisen kynnyks on korkealla, ja hovioikeuden virheellisen menettelyn vuoksi antama palautuspäätös pitkittää menettelyä entisestään. Sen vuoksi uusi 70 a § on menettelyä selventävänä tarpeellinen.

Saneerausohjelman nopeaan vahvistamiseen ilman äänestysmenettelyä ehdotettavat muutokset ohjelman hyväksyvien velkojien enemmistövaatimuksen lieventämisestä (70 % ja 10 % ja 60 % ja 10 %, jos velkojien saatavista maksetaan vähintään 25 % 1. vuoden aikana) vaikuttavat tasapainoisilta ja ovat sen vuoksi kannatettavia.

Velallisen mahdollisuus irtautua muista kuin työ-, vuokra- ja vuokrausluottosopimuksista

Mahdollisuus muuta suoritusta kuin rahavelvoitetta merkitsevän sopimuksen purkamiseen on hyödyllinen uusi työkalu, kun yrityksessä selvittäjän myötävaikutuksella suunnitellaan yrityksen talouden tervehdyttämiseen tähtääviä, tarkoituksenmukaisia saneeraustoimenpiteitä. Jos velkojen järjestelyn osuutta saneeraustoimenpiteistä saadaan tällä tavoin pienennettyä, kehitys on oikean suuntaista. Sopimuksesta vetäytymisen kytkeminen saneerausohjelman toteuttamisen välttämättömyyteen ja konkurssin välttämiseen sekä korvausvelvollisuus estävät työkalulla moukaroinnin siten, että velallisen sopimuskumppanin etu perusteettomasti sivuutettaisiin ja luottamusta sopimusten pysyvyyteen liiaksi nakerrettaisiin.

Takaisinsaanti ja ohjelman raukeaminen

Käräjäoikeus kannattaa ehdotuksia takaisinsaantikanteella takaisin saadun omaisuuden pitämisestä erillään velallisen varoista, kanneajan jatkamista konkurssitapausta vastaavaksi sekä velkojan kanneoikeuden säilyttämistä.

Velkojat toisinaan pyrkivät jo nykyisin saamaan omassa intressissään saneerausohjelmiin erityisiä raukeamisperusteita, ja ehdotuksen ohjelman rikkomisen olennaisuusvaatimus sopivasti tasapainottaa tätä kuviota. Jos raukeamishakemus riitautetaan, lienee raukeamista vaatineen velkojan tai valvojan esitettävä kirjallisessa menettelyssä tai istunnossa näyttö ohjelman rikkomisen olennaisuudesta, jonka jälkeen velallinen voi esittää vastanäyttöä siitä, että ohjelman toteutumiselle on ohjelman (tilapäisestä) noudattamatta jättämisestä huolimatta edellytykset.

Muuta

Yrityssaneeraustyöryhmän välimietinnön johdosta annettu hallituksen esitys 238/2021 vp on parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä. Maksukyvyttömyysdirektiivistä johtuvat muutokset yrityksen saneerauksesta annettuun lakiin tulevat voimaan viimeistään 17.7.2022. Tuomioistuinvirasto järjestää tähän uudistukseen liittyvän, tuomioistuinten lainkäyttöhenkilökunnalle suunnatun koulutuksen 6.6.2022. Nyt kysymyksessä oleva ehdotus on tarkoitettu tulemaan voimaan keväällä 2023. Myös jälkimmäisen uudistuksen voimaan tullessa on syytä järjestää aiheesta koulutusta sekä

tuomareille että käräjäoikeuden kansliahenkilöstölle, jonka työhön erityisesti uudistuksella voidaan arvioida olevan aikaisemmin voimaan tulevaa uudistusta enemmän muutoksia.

Yrityssaneerausasioiden vastuutuomariverkosto on aloittanut toimintansa. Käräjäoikeuksien tulee ymmärtää osoittaa resurssia verkoston toimintaan siten, että sopivasti uudistusten voimaantultua saadaan luoduksi yhtenäiset päätöspohjat ja verkoston kautta levitetään hyviä menettelykäytänteitä tuomioistuimien kesken. Myös jokaisesta hovioikeudesta voitaisiin kutsua edustaja verkoston jäseneksi.

Lausunnon laatimisesta on vastannut käräjätuomari Kerttu Leppänen

Nieminen Juha
Pohjois-Savon käräjäoikeus